

“ԹՈՂ ՏՈՒՔԻ ՄԱՆԻ ՏՂՈՅԸ ՈՐ ԻՆՍԻ ԳԱՆ.” ՂՈՒԿ. ԺԸ. 16.

ՀԱՏՈՐ ԻԶ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1, 1897

ԹԻՒ 2

ԳԱՆԱՏԱԿԱՆ ԲԱԼԽԻՐ ՄԸ

Վայրենի ժողովուրդները սովորաբար քաղաքակիրթ ազգերէն կ'առնեն օգտակար գաղափարներ և գործիքներ, բայց երբեմն հակառակն է ճշմարիտ: Ամերիկայի պղնձագոյն բնիկները որոցմէ քանի մը հարիւր հազար միայն մնացած են, հնարած են բալխի մը որ դիւրաւ ծռող տախտակներու երկու ծայրերը վեր դարձնելով կը շինուի, և ճերմակ բնակիչները որոնք գրաւած են անոնց եր-

կիրներուն մեծ մասը, որդեգրեցին գաղափարը և բալխիին տուին «Թուպոկկան» անունը որ Հնդկաց լեզուէն առնուած է: Դաւանակներ կան երբ թոպոկկանը շատ մը աւելի աղէկ կը ծառայէ քան հասարակ բալխիը: Երբ ձիւնը կակուղ է կամ երբ կը ծածկուի բարակ կեղևով մը, որ կը ձևանայ երբ ձիւնին երեսը կը հալի տաք ցերեկուան մը մէջ և յաջորդ գիշերը ցուրտ ըլլալուն պատճառաւ կը սառի, հասարակ բալխիին նեղ տախտակը

շատ անգամ կը խրի ձիւնին մէջ, մինչ թոպոկկանի տախտակին աւելի ընդարձակ մակերեսին վրայ ծանրութիւնը կը բաժնուի և թոպոկկանը մեծ արագութեամբ կը սահի ձիւնին վրայէն: Քանի մը տարիներ առաջ դրօսանքի այս տեսակը Գանատայէ մտաւ Միացեալ Նահանգները: Բայց Միացեալ Նահանգներուն մէջ եթէ յարմար բլուրներ չկենան, տախտակներով հակողիւններ կը շինուին և ձիւնով կը ծածկուին: Վանդակորմներ ալ կը շինուին

երկու կողմերը որպէս զի արկածներ չպատահին: Կը տեսնէք պատկերին մէջ որ թոպոկական ետեւի ծայրը նըստող տղան կը ղեկավարէ, բայց երբ արագութիւնը սաստիկ ըլլայ, միշտ դիւրին չէ թոպոկական կառավարելը: Կրնաք երեւակայել թէ երբեմն ի՞նչ պէս մեծ կ'ըլլայ արագութիւնը, վասն զի ջուր կը թափուի ձիւնին վրայ որ ամբողջ սառոյցի կը փոխուի: Եւ հակառակ ամէն նախազգուշութիւններու, երբեմն արկածներ պատահած են. և կը կարծենք թէ հիմա այս դրօսանքին այնքան շատ հետեւողներ չկան Միացեալ Նահանգներուն մէջ, որքան կային քանի մը տարի առաջ:

Րիչներու ընկերակցութիւնը, և ուրիշներու հետ մրցելէ հաճոյք կը զգանք: Երբեմն ակումբին անդամները ձիւնին վրայ վազելու կամ ցատկելու մէջ կը մրցին իրարու հետ, բայց այս պատկերին մէջ պարզապէս կը քալեն իրարու ետեւէ: Կ'երեւի թէ ամէն ալ նման հանդերձ հագած են, և հաւանօրէն ակումբը իր յատուկ համազգեստն ունի:

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Շատ անգամ կը կայինք այնպիսի տեղ մը ուր կը թուի թէ ճամբաները

լու, թէպէտ արցունքով փնտռեց: Այսպէս կը պատահի ուրիշ շատերու ալ: Կը կարծեն թէ կրնան ծուռ ճամբու մէջ մտնել և դարձեալ ուղիղ ճամբան մտնել: Բայց կը սխալին: Եթէ անգամ մը քալեն վար իջնող ճամբուն վրայէն, կրնայ ըլլալ որ երբեք կարող չըլլան ետ դառնալ:

Մեր ամէն մէկուն ընելու մեծ և կարեւոր բանն է շիտակ գործ կատարել այսօր: Ճիշդ ուր որ դառնուինք, կայ բռնելու շիտակ ճամբայ մը, ընելու շիտակ գործ մը: Մենք կարող չենք ընել հիմա ինչ որ կրնայինք ընել ասիկէ առաջ: Երէկուան պատեհութիւնը անցած է. վաղուան պատեհութիւնը եկած չէ: Այսօրուան պատեհութիւնը մեր ձեռքն է, և պէտք է այնպէս գործածել զայն, որ կարող ըլլանք ուրախութեամբ տալ մեր հաշիւը: Ի՞նչ իմաստութիւն ըրած կ'ըլլանք եթէ այսօր, կեանքին առաւօտը, կատարենք Աստուծոյ մեղի յանձնած գործը, և մանկութեան, երիտասարդութեան և այրութեան հասակներուն մէջ, բոլոր ժամանակներուն և բոլոր տեղերուն մէջ շիտակ ճամբան բռնենք, որպէս զի մեր երկրաւոր կեանքերը լեցունք օրհնութեամբ և վերջապէս հասնինք երկնային տունը խաղաղութեամբ:

ԲԱՐԻ ՄԱՅՐ ՄԸ

Ո՞վ գիտէ մօր մը արժէքը, մօր մը՝ որ կը հսկէ մանկութեան մէջ մեղրող փոքրիկ ոտքերուն վրայ, որ կ'օգնէ դժուար տեղերէ անցնելու, որ կ'առաջ-

նորդէ, կը մխիթարէ և կ'օրհնէ, և որ կը սիրէ այնպէս ինչպէս մայր մը միայն կրնայ սիրել: Կան տղաք որ երբեք փորձը առած չեն թէ ի՞նչ է բարի մայր մը: Կը յիշենք փոքրիկ տղայ մը որ գրեթէ ամէն մարդու կ'երթար առանց քաջուելու, բայց երբ կ'ին մը անոր մօտ կու գար, կը սկսէր լալ: Ասկէ կը հասկնայինք թէ տղան ի՞նչ տեսակ մայր ունէր:

Կան մարդիկ որոնք երբ միտքերնին կու գայ իրենց մայրը կամ հայրը, միտքերնին կու գայ նաեւ չարութիւն կամ գինեմոլութիւն, անարդութիւն և տառապանք: Կան ուրիշներ որոնք երբեք չեն ճանչցած մօր մը դէմքը կամ մօր մը սէրը: Բայց շատ տղաքներ ու աղջիկներ ունին մայրեր և աղէկ մայրեր ալ. մայրեր՝ որոնք հոգ կը

ԶԻՆԱԿՈՇԿԻ ԱՎՈՒՄԲ

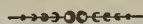
Ակումբն է ընկերութիւն մը որ կըրնայ կարմուխ զանազան նպատակներու համար: Այս անունը հոս ընդհանրապէս կը նշանակէ ընկերութիւն որ ունի յատուկ տեղ մը ուր անդամները կը ժողովին և կը պարապին կարգալու, խաղեր խաղալու կամ խօսակցելու: Բայց կան նաեւ թիավարելու ակումբներ, լողալու ակումբներ, և մարմնամարզական և դրական ակումբներ. և ֆանատայի, Նորվեկիոյ և քանի մը ուրիշ ցուրտ երկիրներու մէջ կան ձիւնակռիւ ակումբներ: Այս տեսակ գրեթէ ամէն դրօսանք աւելի հաճելի կու գայ երբ ընկերներու հետ կը վայելուի: Մենք ընկերական էակներ ենք և ընապէս կը փնտռենք ու-

կը բաժնուին: Մէկը կ'երթայ աջ և մէկը՝ ձախ: Տարբերութիւնը չնչին բան մըն է, կամ կ'երևնայ թէ քիչ մը անդին ճամբաները նորէն պիտի միանան: Բայց այնպէս չէ: Անոնց մէկը վեր կ'ելլէ, միւսը վար կ'իջնէ. և շատ անգամ կը տեսնուի որ անկարելի է մէկէն միւսին անցնիլ, և ա՛լ հնար չէ ետ դառնալ առջի քայլերուն և փոխել ընթացքը: Անգամ մը եղած ընտրութիւնը կրնայ ըլլալ որ բոլոր ժամանակին համար եղած ըլլայ, և ոչ միայն ժամանակին համար, այլ՝ յաւիտենականութեան համար ալ:

Եսաւ ծախեց իր անդրանկութեան իրաւունքը: Շատ ուրախ կ'ըլլար եթէ նորէն ետ առնէր զանիկա. բայց ոչ, կերպ մը չգտաւ փոփոխութիւնն ընելու:

տանին անոնց, կը հսկեն անոնց վրայ, կը խրատեն և կը յորդորեն զանոնք, որոնք կը կարկտեն և կը նորոգեն աւանց հանդերձները, կը նորոգեն նաև անոնց բարքերը, որոնք փափկասիրտ են բայց հաստատամիտ ալ, որոնք կ'աղօթեն իրենց զաւակներուն համար, և որոնք երբեմն կը յանդիմանեն մինչ տակաւին յոյս կայ, և անոնց համար աւելի բաներ կ'ընեն քան ուրիշ մէկը որ երբեք խորհած կամ կարող եղած է:

Շնորհակալ ըլլանք Աստուծոյ բարի մայրերուն համար: Յիշենք թէ շատ հաւանական է որ բարի տղաք ուրախ, երջանիկ մայրեր և անհնազանդ տղաք հաւանական է որ տխուր, վշտացած և կոտրած սրտով մայրեր կ'ունենան: Թող տղաք նային որ իրենց մայրերը երիտասարդ, թարմ և զօրաւոր պահեն. թող նային որ զանոնք չյոգնեցրնեն, չմաշեցնեն, չհիւանդացնեն, չտխրեցնեն և չնիհարցնեն իրենց վրայ հսկելու և իրենց համար հոգ ընելու պատճառաւ: Մայրերը արդէն կրելու շատ նեղութիւններ ունին թէպէտ իրենց զաւակներուն վարքին համար վշտանալու պատճառ չունենան ալ: Այն տղաք որ իմաստուն են և շնորհակալու սիրտ կը կրեն դէպ իրենց մայրերը, որ բոլոր կարողութիւնով կ'օգնեն անոնց, տարիներ ետքը պիտի տեսնեն թէ իրենց այդ բարի վարմունքին փոխարէն հազարապատիկ վարձք ընդունած են:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՆՌԻԿՆԵՐՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

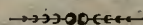
Կանուխ կամ ուշ ամէն մարդու կեանքի մէջ կու գայ ժամանակ երբ հոգին պարտի թողուլ մարմինը և մտնել նոր և անծանօթ վիճակի մէջ: Վաղ այն մարդուն որուն միակ մտածումն եղած է իր մարմինը զարդարել և ախորժակները յագեցնել: Նա կը կորսնցնէ ամէն բան, մինչ այն որուն մեծ ջանքը եղած է գեղեցկացրնել իր հոգին, և զանկա սուրբ և սիրելի ընել, իր բոլոր գանձերը հետը կը տանի: Բայց ի՞նչ ընելու է մարմինը զոր հոգին ետևը կը թողու: Նախ նի խելագարացիք կը զմռսէին զայն և դիմացկուն չէնքեր պատրաստելով անոնց մէջ կը դնէին, վասն զի իրենց կրօնքը կը սորվեցնէր թէ հոգիին երջանկութիւնը մարմինն պահուելէն կախեալ է: Յոյները և Հռոմայեցիները երբեմն կը թաղէին և երբեմն կ'այրէին իրենց մեռելներուն մարմինները: Եթէ մարմինը չթաղուած մնար, մեծ չարիք կը նկատուէր, վասն զի կը

հաւատային թէ հոգին կը թափառէր և չէր կրնար հոգիներուն բնակարանը տարուիլ: Երբ մարմինը կ'այրուէր, մեռնողին ամենէն մօտ ազգականը կու տար փայտակոյտին կրակը. և շատ անգամ անուշահոտ նիւթեր և խնկեղէններ կը նետուէին բոցերուն մէջ: Փարսիները, այսինքն Հնդկաստանի կրակապաշտները, մեռնողին մարմինը կը դնեն դադաթն աշտարակի մը որ կը կոչուի Լուսթեան Աշտարակ, ուր անգղերը շուտով կ'ուտեն միտը և կը թողուն միայն ոսկորները, որոնք վաղը գտնուող փոսի մը մէջ կը թափին:

Այս պատկերը կը ցուցնէ Ամերիկ-

եան Հնդիկներուն մեռել թաղելու կերպը: Մարմինը աղէկ մը կը վաթթուի կտաններով, յետոյ կը դրուի բարձր գիւղերով տեղ մը ուր գայլերը չեն կրնար հասնիլ: Մահմտական և քրիստոնեայ ազգերը մարմինը մեծաբանքով կը թաղեն, թէպէտ առողջապահութեան նկատմամբ դերեղմանատունները քիչ մը հեռի կը գտնուին քաղաքներէ և ողջերու բնակութիւններէ, և շատ անգամ դեղեցկապէս զարդարուած կ'ըլլան: Դիակիզութիւնը, այսինքն մեռելին մարմինը այրելու սովորութիւնը, տակաւին ընդհանրացած չէ, բայց քրիստոնեայ երկիրներու մէջ առաջուրէն աւելի կը դործադրուի: Մենք կը հաւատանք թէ Աստուծոյ սուրբերուն մարմինները, թաղուին կամ այրուին, վառաւորապէս յարութիւն պիտի առնեն:

ՀՐԱՆՏ ԻՆՉԵՍ ԼՈՒԾԵՑ ՎՐԵԺԸ

«Դուն վախկոտ ես» Այսպիսի խօսքէ մը հաւանօրէն ամէն դպրոցական տղայ բարկութեան կը գրգռուի և գուցէ իսկոյն յարձակի ըսողին վրայ և պատրաստուի բռնուցով զարնել: «Այո, անշուշտ վախկոտ ես, եթէ վախկոտ չըլլայիր պիտի չխոստովանէիր թէ ծերուկ Մարթային կառքը կործանող խումբէն ես», և խաղ, դպրոցին ախոյեանը, այս կծու խօսքերը խօսած միջոցին յօնքերը կնճռելով ծուռ ծուռ կը նայէր փափկակաղմ, նիհար երկայնահասակ պատանիին, Հրանտի, վրայ որ թէպէտ վշտացած բայց հանդարտ

կայնած էր գնդախաղի գետնին վրայ:

«Թերեւս վախկոտ եմ», պատասխանեց, «բայց ես առած չեմ ծեր կնոջ խնձորներէն հատ մը անգամ»: Հրանտի վրայ աւելի համարձակութիւն գալով շարունակեց, «Ոչ, կատակը ուրիշ բան է, և աղքատիկ կնոջ մը խնձորները յափշտակելը ուրիշ բան է»:

«Գու գլուխդ կը ջախջախեմ, եթէ նորէն ըսես ատ բանը», դուռայ խաղ, բարկութեան կրակ կտրած ու կարմրած, խորհելով թէ անարգութեամբ կ'երևնար միւս տղոյ առջևը: Բայց Հրանտ որ իր հալածիչէն թեթեւ էր ոտքով, արդէն վաղած հեռացած էր դաշտին միւս ծայրը:

Այս ատեն մօտի ճամբէն մարդոց և կիներու ազաղակներ և ճիւղեր կը լսուէին, և տղաքը դէպի գնդախաղի հրապարակին ցած պատը կը վաղէին: Ճամբուն վարի կողմէն սոսկալի կա-

տաղուլթեամբ կը վազէր խենդ-ցուլմը, ետեւէն ալ մարդոց և տղոց բազմութիւն մը բաւական հեռուանց: Յուլը երբ տեսաւ տղաքը պատին վրայ ելած՝ ուշադրութիւնը դրաւ ու ետեւէն բաւական լայն կողմը դարձաւ և սկսաւ կատաղաբար վազել դէպ ի պատը: Տղաքը պատէն վար ցատկերով ամէն կողմ ցրուեցան երբ կենդանին իրենց կողմը կը վազէր ինչպէս ելելով, և ահա ոտքերը իրարու դարձուցնելու պատճառաւ երկվայրկեան մը կանգ առաւ. իսկ ամբողջ կը վախճէր:

Այս չփութութեան մէջ մէկը դիտած չէր որ խաղ մնասած էր ոտքին կոճը (թոփ) պատէն վար ցատկած ատենը, և մեծ դժուարութեամբ կը ջանար ծածկել ինքզինքը գնդախաղի հրապարակին մէջ գտնուած փոքրիկ ծառերուն ետեւը պահուելով:

Յանկարծ տեսաւ զանկաւ կատաղի կենդանին, և սոսկալի ձայնով բառաւ չեց ու դարձաւ անոր կողմը: Խեղճ խաղ, գրեթէ կը մեռնէր վախէն և ցաւէն, աշխատեցաւ ինքզինքը տղատել ցուլին կատաղի յարձակումէն, ծառի մը ետեւ պաշտպանիլ փորձելով. բայց չկրցաւ և սկսաւ Օգնութիւն ձգել, մինչ մարդիկը և տղաքը գրեթէ անդամալոյծ եղած էին, և կարող չէին խորհիլ ցուլին ուշադրութիւնը դարձնելու միջոց մը: Ամենուն ալ շունչերը բռնուած էին վախէն, և ահա փոքրիկ Հրանտ աղաղակ մը հանելով ցուլին առջևն ելաւ և գնդակ մը նետեց յետակ անոր ճակատին: «Ե՛տ եկուր, ե՛տ եկուր, հիմա կը սպաննէքեղ», պոռացին:

Բայց Հրանտ վախկոտ չէր հիմա: Ոտքի զօրաւոր հարուածով մը գնդակը նետեց ցուլին երեսին երբ սա կը պատրաստուէր չարչրկուող խաղին վրայ վազել: Յուլը գնդակին անակնկալ հարուածէն չփութեցաւ և իր կոյր կատաղութեամբ ինկաւ գնդակին ետեւէն, որ իր գլխէն մէկդի անդրադարձած կը գլորէր կ'երթար, նոր թշնամի մը կարծելով զանկաւ և գնաց վայրագաբար խեթկեց գնդակը գլխովը և եղջիւրներովը և այսպէս շուտով հրապարակին միւս ծայրը հասաւ: Տղաքը այդ միջոցին կ'աշխատէին սաստիկ ահաբեկած խաղը պատին վրայ հանել և իրենք ալ կ'ելլէին աճապարանքով, և ահա հրացան կրող երկու մարդիկ երեցան:

Յուլը քիչ մը կայնեցաւ շունչ առնելու, և իր չորս կողմը կը նայէր իբր թէ չգիտնալով ինչ ընելիքը: Բայց որոշում մը ընելու չափ ատեն չունե-

ցաւ, վասն զի երկու սաստիկ ձայներ հնչեցին օդին մէջ և ցուլը գետին տապալեցաւ, յետոյ ելաւ ցաւէն և բարկութենէն գոռալով, բայց երբ ուրիշ ձայն մըն ալ արձագանգ տուաւ դպրոցին պատէն, նորէն ինկաւ գետին, այս անգամ գնտակ մը ընդունած ըլլալով սրտին մէջ:

«Կեցցէ՛ Հրանտ», գոչեցին տղաքը երբ սպաննուած ցուլին բոլորակը հաւաքուեցան, մինչ խաղ արտասուալից աչքերով և խեղդուկ ձայնով Հրանտէ ներում կը խնդրէր զանկաւ վախկոտ կոչելուն համար:

«Յուլին հետ կուրի՛ր գնդակով մը», կ'աղաղակէին ամէնքն ալ. «ինչո՞ւ Հրանտէ զատ ուրիշ մէկը խելք չըրաւ այս բանը:» «Չեմ գիտեր ինչո՞ւ այդպէս ըրի», ըսաւ Հրանտ, կարմրելով միւս տղոց տուած գովեստներուն համար, «բայց մտածեցի թէ գնտակ մը նետելով թերեւս կատաղած ցուլին ուշադրութիւնը դարձնեմ խաղէն:»

«Կեցցէ՛ Հրանտ», նորէն աղաղակեցին ամէնքն ալ. և Հրանտ չէր կրնար չխորհիլ թէ վերջապէս լուծած էր վրէժը այն տղէն որ վախկոտ կ'ընէր զինքը:

— 333 —

ՇՈՒԵԳՈՐԾԻՆ ՀՆԱՐԻՉԸ

Ճէյմս Ուալթս ծնաւ 1736ին Սկոթլանդի Կրիմոր փոքր քաղաքը: Տկարաւ կազմ, փափուկ պղտիկ բան մըն էր, և ասոր համար մայրը անոր կարգաւ սորվեցուց տան մէջ, հայրն ալ քիչ մը գրել և թուաբանութիւն: Վեց տարեկան եղած ատենը կը խաղար գունաւոր կաւիճով մեքենական գիծեր քաշելով կրակարանին վրայ: Իր սիրելի խաղերէն մէկն էր իր խաղալիկները իրարմէ զատել և նորէն իրար բերել տարբեր բաներ շինելու համար: Ճշմարտախօս, հնազանդ և մանաւանդ անձնանուէր էր իր մօրը:

Երբ բաւական մեծցաւ, դպրոց ղրկուեցաւ, բայց որովհետեւ զգայուն և զգուշաւոր էր, շատ անհանգիստ կ'ըլլար դպրոցի բիրտ և անխորհուրդ տղոց մէջ: Երբ տասնընթեց տարեկան եղաւ, կ'աւելի գրկուեցաւ. բայց բարեկամները որոնց հետ կը բնակէր, շուտով հօրը գրեցին որ դայ և առնէ զանկաւ, վասն զի շատ մը այնպիսի զուարճալի պատմութիւններ կ'ընէր որ իրենց ընտանիքը չէր կրնար կանուխ անկողին երթալ:

Իր հօրաքոյրը պատմած է թէ Ճէյմս երբեմն ժամ մը կը նստէր թէյի սանին քով մինչ ջուրը կ'եռար անոր մէջ,

կափարիչը կը հանէր, և առաջ դաւաթ մը, յետոյ արծաթ դգալ մը կը բռնէր սանին վրայ, կը գիտէր շոգիին ելլելը սանին կտուցէն և գաւաթին և դգալին փակչելով խտանալը և ջուրի կաթիլներու փոխուիլը:

Տասնհինգ տարեկան չեղած բնագիտութիւն մը ծայրէ ծայր կարդացած էր երկու անգամ, և շատ մը ուրիշ գիրքեր ալ որչափ կրցած էր ձեռք բերել: Մեքենաներ կը հնարէր. Հնարեց գործիք մը, որով կը շինէր փոքրիկ անուորդներ, ճախարակներ և ջրհաններ:

Ստիպուած էր իր ապրուստը ինք ճարել: Երբ տասնութ տարեկան եղաւ, նորէն կ'աւելի գնաց մաթեմատիքական գործիքներ շինելու արհեստը սորվելու համար: Իրիկունները տուած էր խաղերէն, Գերմաներէն և Երաժշտութիւն սորվելու, և քիչ ետքը ընտիր երգչհոն մը շինեց:

1758ին սկսաւ շոգիին իբրեւ մղիչ գործիւն գործածելու փորձեր կատարել, և շատ մը փորձերէ ետքը առաջին շոգեշարժ մեքենան շինեց վեց ամիս աշխատելով: Բայց գլանը, որովհետեւ աղէկ ձուլուած չէր, գրեթէ անպիտան եղաւ: Միտոյր, թէպէտ փաթթուած էր սունկով, իւրոտ քուրջերով և հին գլխարկով մը, օդը ներս կ'անցնէր և շոգիին գուրս կը հանէր. այս ալ անպիտան ըլլալով պարապ ելաւ բոլոր աշխատութիւնը:

Ուալթս շատ աղքատ ըլլալուն համար կարող չեղաւ իր գիւտին փորձերը շարունակել, և քիչ մնաց բոլորովին պիտի թողուր զայն եթէ Մէթիու Պուլթըն, հարուստ տարազագործը, ձեռք չբռնէր տաղնապած հնարիչին: Այս հարուստ անձին օգնութեան շնորհիւ վերջապէս գլուխ ելաւ մեքենային շինութիւնը: Եւ այն բաները որոնք Ուալթս արգելքներ կը համարէր, թերեւս աւելի օգնեցին իր յաջողութեանը:

Ճէյմս Ուալթսի մէկ հոյակապ արձանը կը կանգնի Լոնտոն, Ուէսթ-մինսթրի Սթրայթանին մէջ: Ուրիշ տեղեր ալ կանգնուած են անոր յիշատակարաններ: Բայց թերեւ ամենէն աղէկ յիշատակարաններն են այն գործունեայ մեքենաները որ կը ճամբորդեն շատ երկիրներու մէջէն:

Ամերիկայի Միսինսարոյ Ընկերութեան կողմէն,

Արտօնատէր Է. Բ. Կրիմ

Տնօրէն—Խմբագիր Է. Ս. ՊԱՐԼՏ

Ֆինանսներ Եղգուշու, Ամերիգոն Խան

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՌԱ ՊՅՈՒՆԱՆ